

Latvijas skolēnu sasniegumi pārmaiņu laikā OECD PISA 2025 pirmie rezultāti

Rita Kiseļova

OECD PISA 2025 vadītāja Latvijā

LU IZPF Izglītības pētniecības institūts

2026. gada 8. septembris

Rīga, LU

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Izglītības un zinātnes
ministrija

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

OECD PISA 2025 satura jomas

Dabaszinātņu kompetence - skolēnu spēja kā domājošam pilsonim iesaistīties ar dabaszinātnēm saistītu jautājumu un dabaszinātņu ideju apspriešanā, kā arī izmantot tās, lai pieņemtu apzinātus lēmumus.

Matemātikas kompetence - skolēnu spēja matemātiski domāt, formulēt, izmantot un interpretēt matemātiku, lai risinātu problēmas dažādos reālās dzīves kontekstos.

Lasīšanas kompetence - skolēnu spēja saprast, izmantot, novērtēt, pārdomāt un izprast tekstu, lai sasniegtu izvirzīto mērķi, attīstītu zināšanas un spējas, kā arī piedalītos sabiedrības dzīvē.

Mācīšanās digitālajā pasaulē kompetence - skolēnu spēja iesaistīties iteratīvā un pašvadītā zināšanu veidošanas un problēmu risināšanas procesā, izmantojot datorizētus rīkus un praksi:

- datoriskā problēmrisināšana
- algoritmisko metožu priekšzināšanas

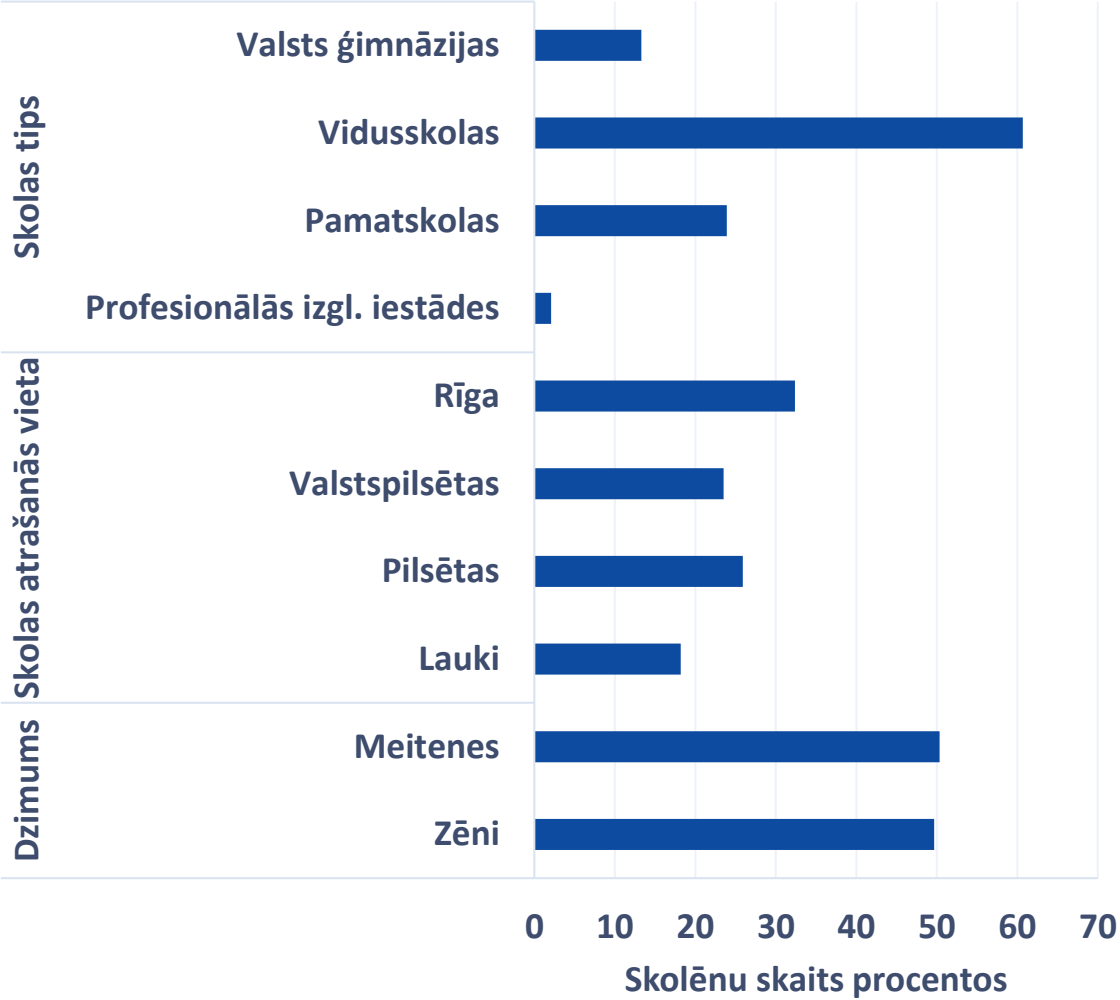
Dalībnieki Latvijā

Latvijā PISA 2025 pamatpētījuma datu savākšana notika 2025 gada pavasarī, tiešsaistē, kas ļāva testēšanas sesiju vadīšanā iesaistīt skolu pētījuma koordinatorus.

Pētījumā piedalījās 6 968 skolēni no 268 skolām, kuri statistiskās izlases rezultātā pārstāvēja aptuveni 17700 piecpadsmiņgadīgos (2009. gadā dzimušus) skolēnus, kuri mācās dažādās Latvijas izglītības iestādēs (izņemot speciālās izglītības iestādes) ne zemāk par 7. klasi.

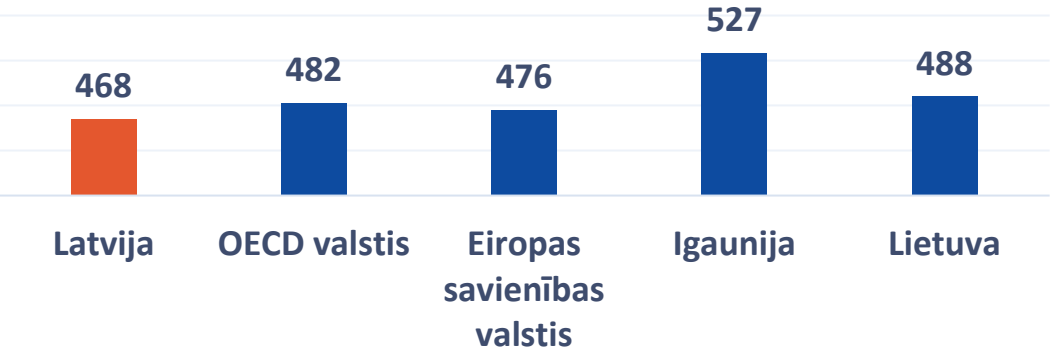
PISA dalībnieki galvenokārt ir devīto klašu skolēni (85 %).

PALDIES!

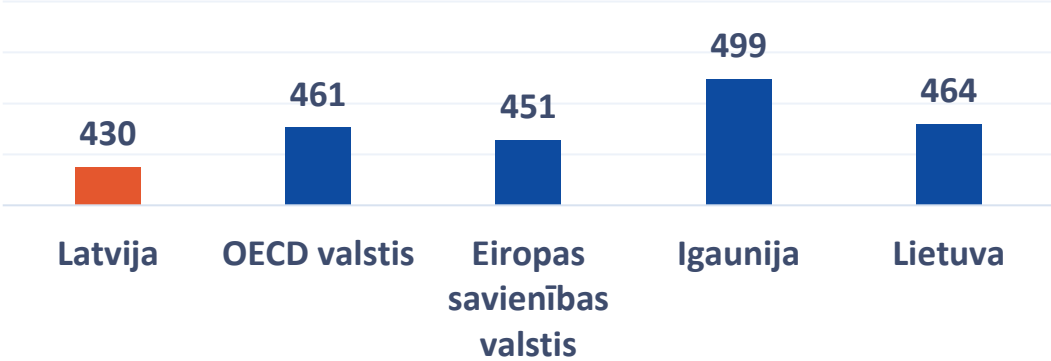

Latvijas rezultāti

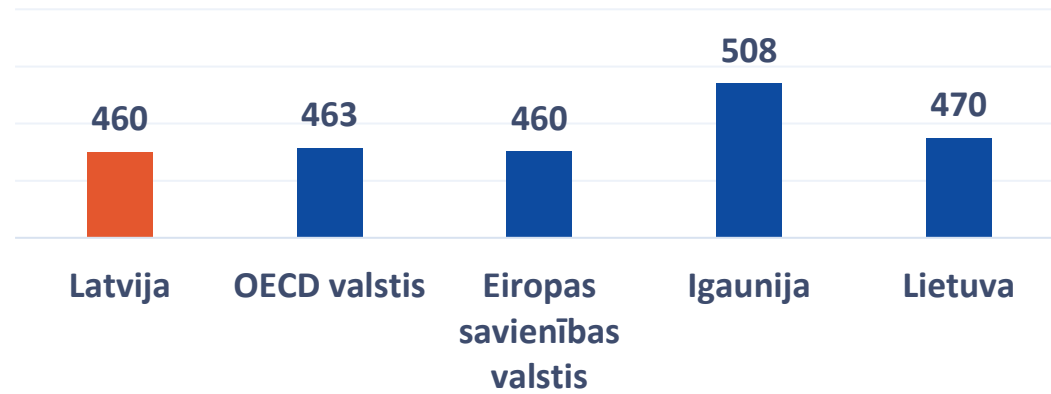
Dabaszinātnes

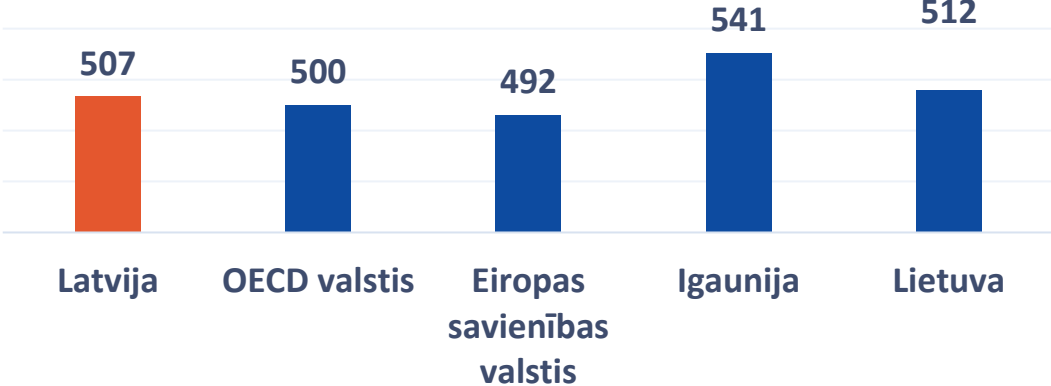
Lasīšana

Matemātika

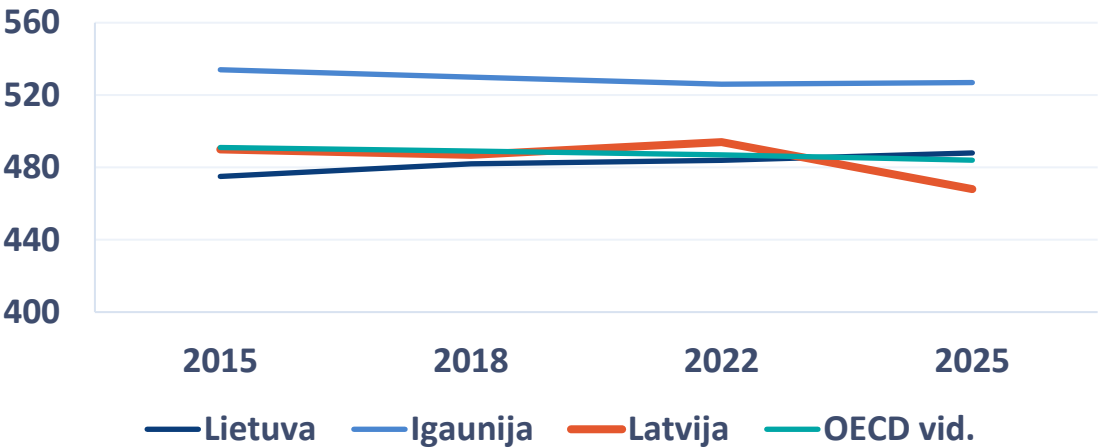

Datoriskā problēmrisināšana

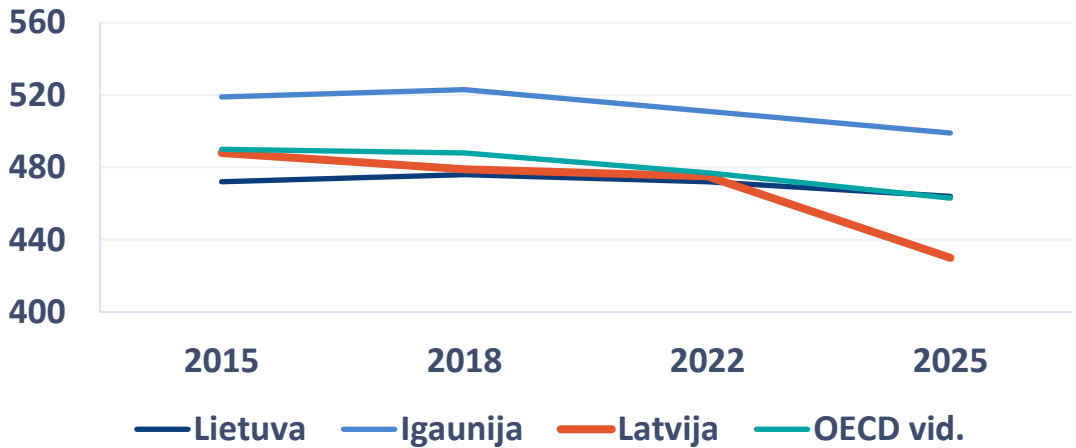

Sasniegumu izmaiņas pēdējā desmitgadē

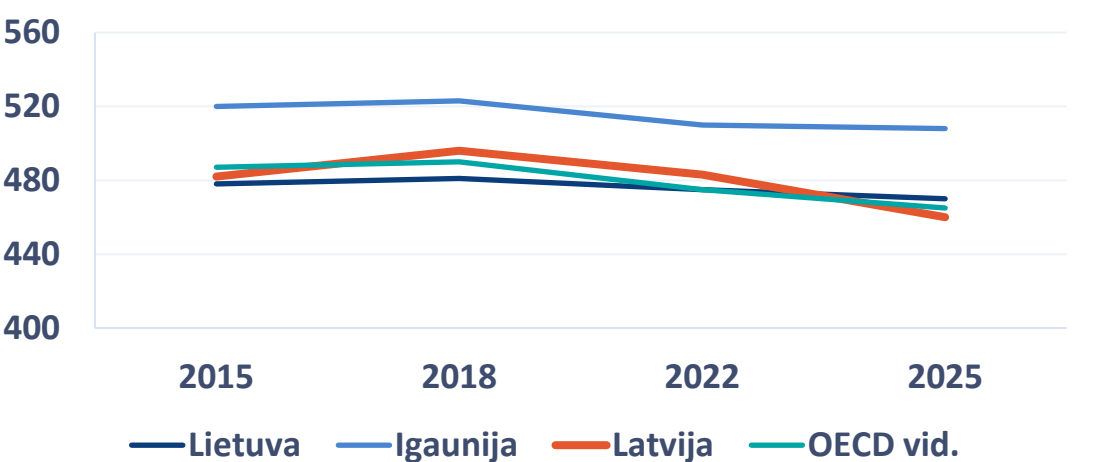
Dabaszinātnes

Lasīšana

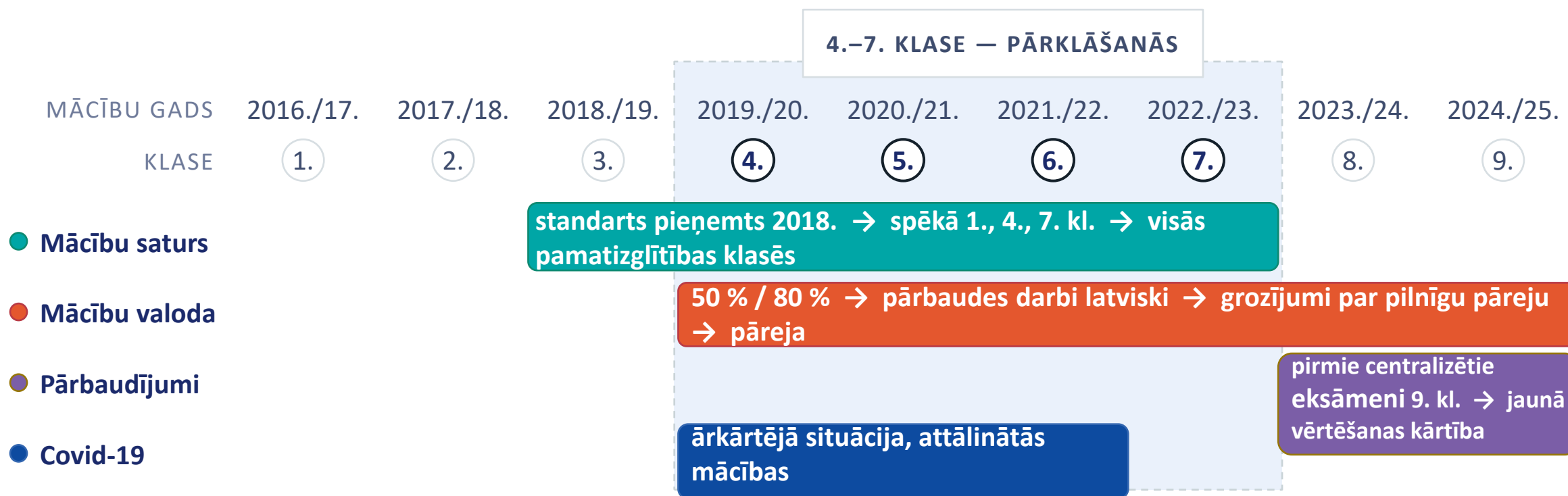
Matemātika

	Dabaszinātnes	Lasīšana	Matemātika
Lietuva	11	-9	-9
Igaunija	-8	-21	-15
Latvija	-17	-51	-23
OECD vid.	-7	-27	-24

Latvijas izglītības sistēmas konteksts

Trīs reformas un Covid-19

150–190

pilnībā attālinātu mācību dienu 4.–6. klasē — aptuveni viena mācību gada apjoms

1 no 5

pamatskolu un vidusskolu dalībnieku pēdējos trīs gados mainījuši skolu

Igaunija 1 · Lietuva 1

būtiskas izmaiņas kaimiņvalstīs šajā pašā periodā

Sasniegumu kritums šādā periodā ir sagaidāms — neatkarīgi no reformu kvalitātes

Kritums sastāv no **mērījuma efektiem** un **mācīšanās procesa efektiem**; abi darbojas automātiski, nevis caur skolotāju vai skolēnu attieksmi.

Mērinstrumenta maiņa

Pirmajā gadā pēc jauna pārbaudījuma ieviešanas rezultāti krītas un turpmākajos gados aug. Kritums rodas pat tad, ja skolēnu zināšanas nav mainījušās — mainījies ir mērinstrumenta, ne mērāmais lielums.

Linn, 2000

LATVIJĀ centralizētie eksāmeni 9. klasē; pārbaudes darbi latviešu valodā; starpdisciplinārais pārbaudes darbs

Mācīšanās process

Skolotāja produktivitāti nosaka arī konkrētās programmas pārzināšana. Satura reforma vienlaikus «pārceļ» visus skolotājus uz jaunu programmu — sistēma uz laiku kļūst mazāk pieredzējusi.

Ost, 2014; Atteberry et al., 2017

LATVIJĀ Skola2030 satura reforma; jauni un pārveidoti mācību priekšmeti; mācību valodas maiņa mazākumtautību programmās

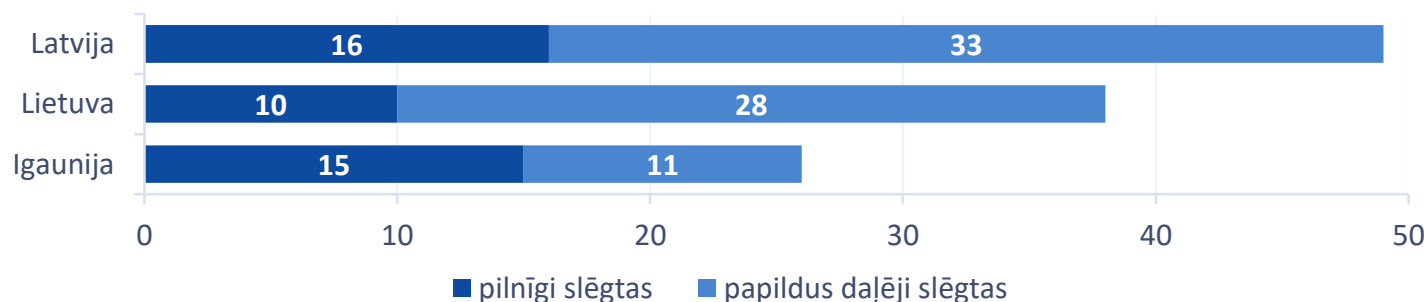
Pārmaiņu pārslodze

Ieviešanas darbs prasa to pašu laiku un uzmanību, kas citādi tiktu ieguldīta rezultātā. Īstermiņa snieguma kritums ir sistēmas dinamikas īpašība, novērota arī ārpus izglītības nozares.

Repenning & Sterman, 2002

LATVIJĀ vairāku reformu vienlaicīga ieviešana · attālināto mācību pārkārtošanās 4.–6. klasē

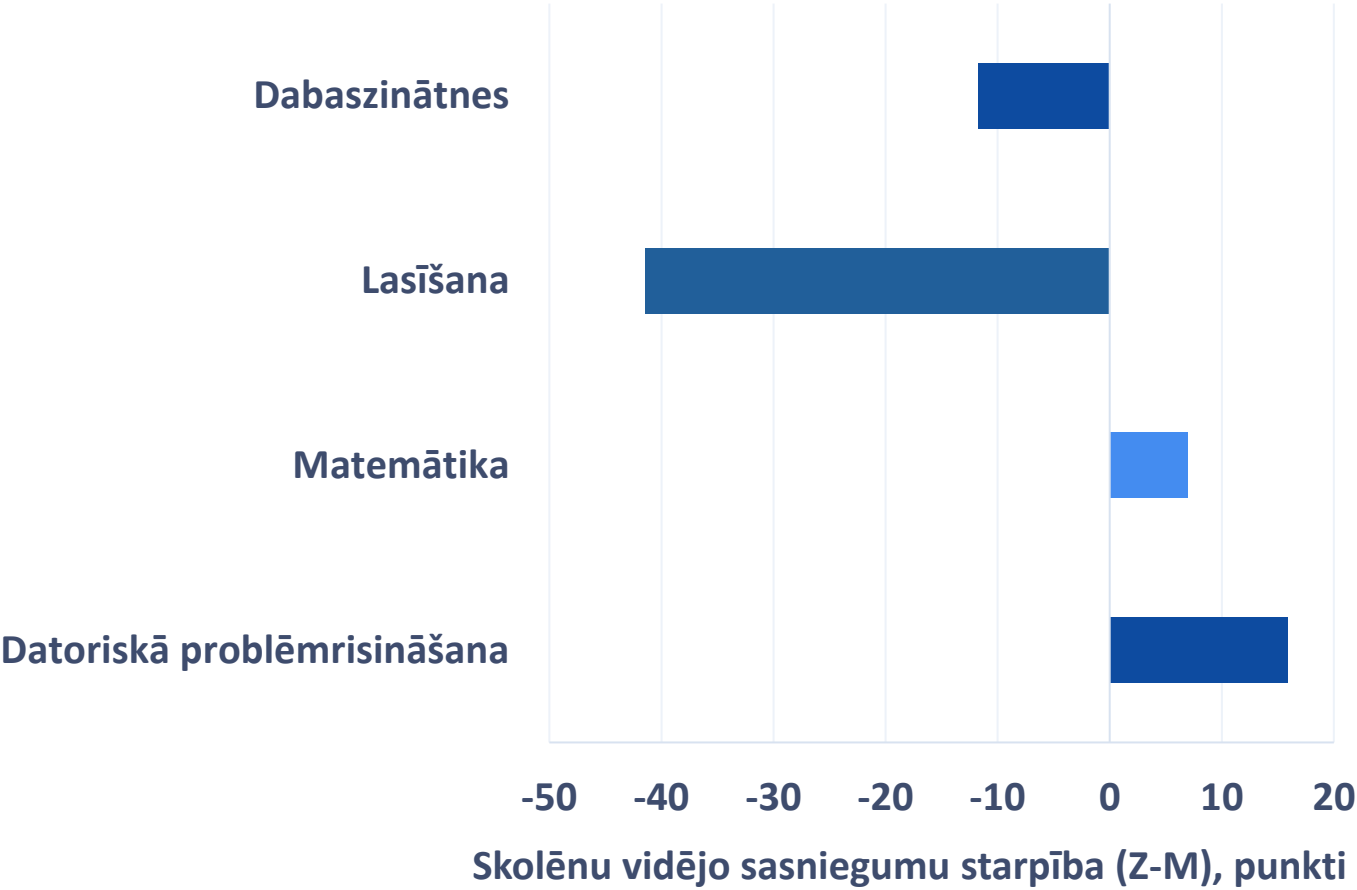
Skolu slēgšanas ilgums Covid-19 periodā, nedēļas

PISA 2025 rezultāti tika iegūti sistēmas reformu ieviešanas vidusposmā, nevis stabilā stāvoklī.

Kopā: Latvija 49 · Lietuva 38 · Igaunija 26 nedēļas. Avots: Pasaules Banka, 2023 (UNESCO dati) — Latvijai augstākais rādītājs visos četros mērījumos.

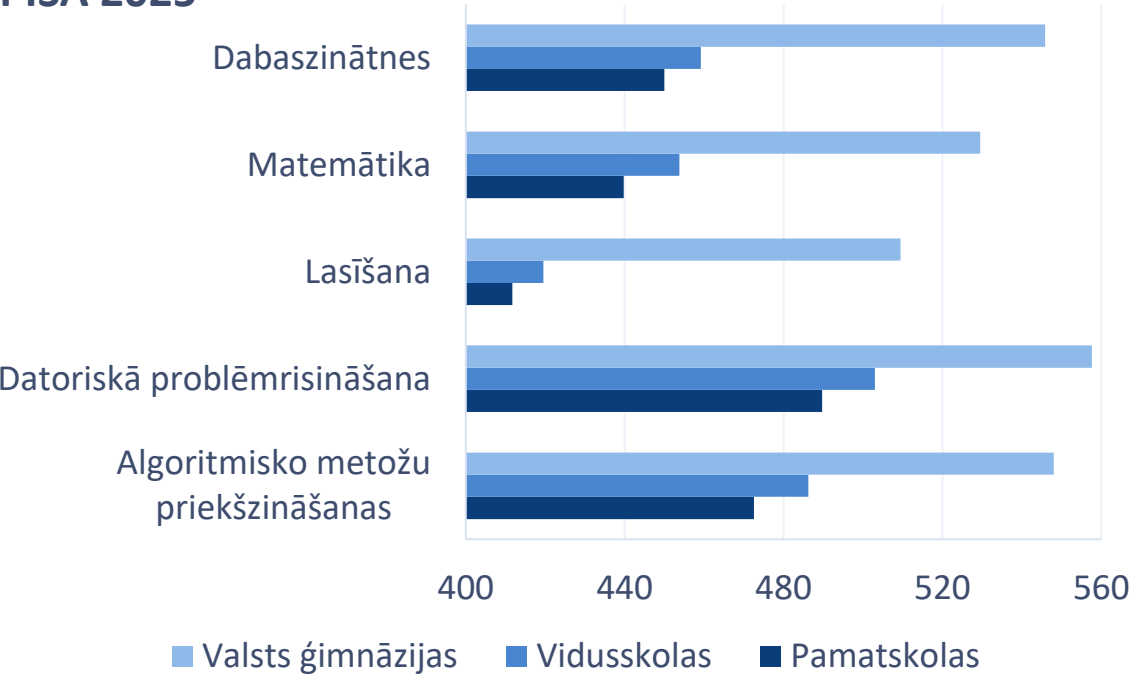
Sasniegumu sadalījumi: skolēnu dzimums

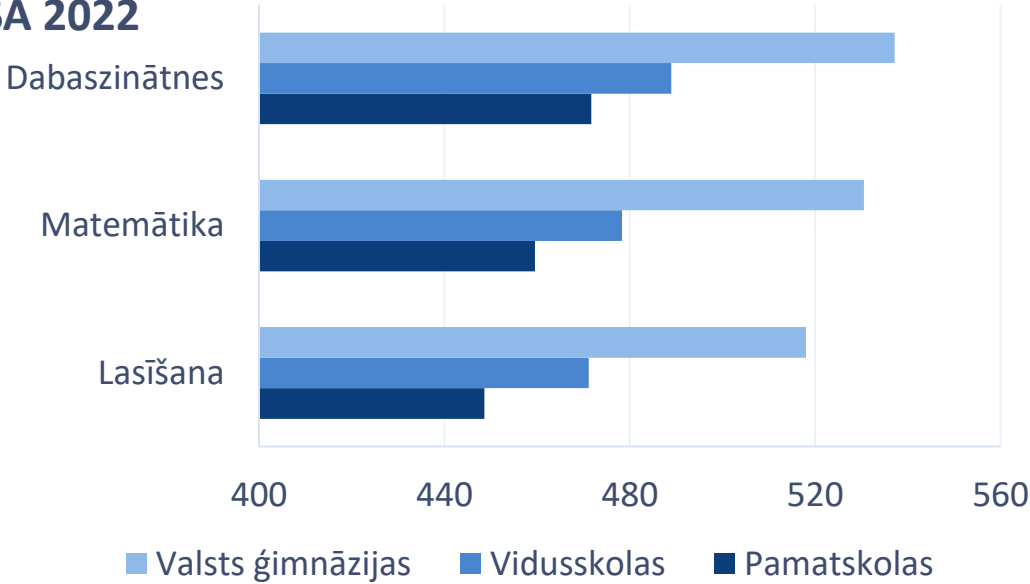
Sasniegumu starpības izmaiņas (Z-M) PISA 2025 – 2015	
Dabaszinātnes	-1
Lasīšana	0
Matemātika	9 (stat. noz)

Sasniegumu sadalījumi: skolas tips

PISA 2025

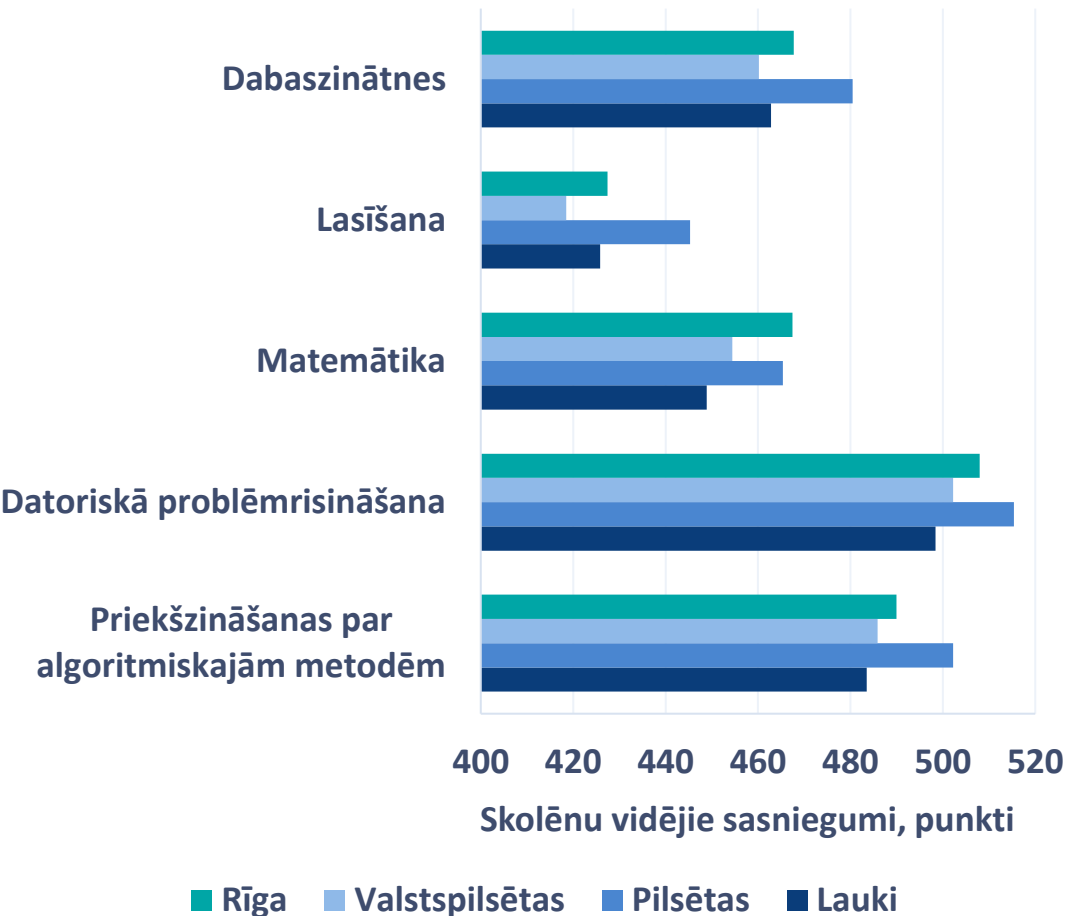
PISA 2022

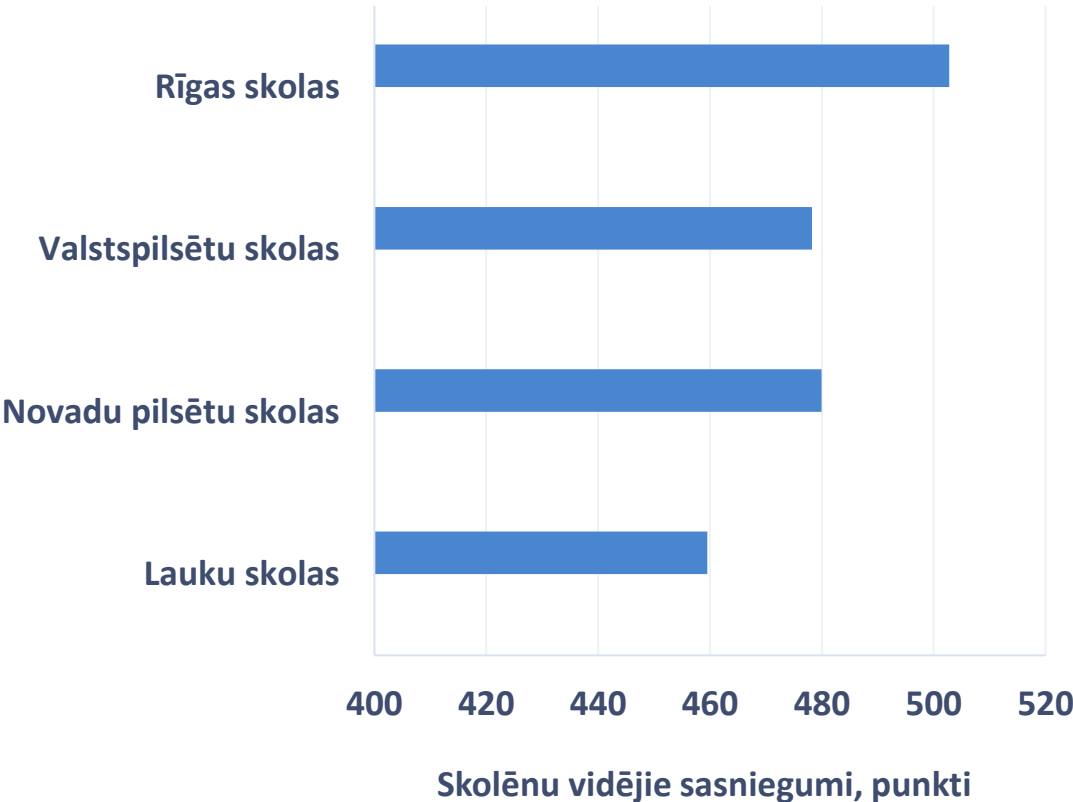
	Valsts ģimnāzijas - vidusskolas	
	PISA 2025	Iepriekšējie cikli
Dabaszinātnes	86,64	PISA 2015 bija nedaudz zem 40 p-tiem
Matemātika	75,78	PISA 2022 bija 50 p-ti
Lasīšana	89,95	PISA 2018 bija 48 p-ti

Sasniegumu sadalījumi: skolas atrašanās vieta

PISA 2025

PISA 2022 matemātika

Divas no piecām sasniegumu atšķirībām pastāv starp skolām

Starp skolām 37,1

Skolu iekšienē 61,2

Ko tas nozīmē

Skolas raksturlielumi — tips, atrašanās vieta, lielums — kopā nekad nevar izskaidrot vairāk par šo daļu skolēnu sasniegumu atšķirību. Pārējais veidojas skolu iekšienē.

Kāpēc tas ir daudz

Jo augstāks šis rādītājs, jo vairāk skolēna rezultātu nosaka tas, KURĀ skolā viņš mācās. Latvijā tas ir augsts — skolu tīkls ir izteikti diferencēts.

Modeļa uzbūve

Skolēna līmenī: izglītības programma un ģimenes sociālekonomiskais statuss. Skolas līmenī: skolas tips, atrašanās vieta un skolēnu skaits skolā.

No trim skolas raksturlielumiem nozīme ir tikai vienam

Katrs skaitlis rāda, cik lielu daļu no starpskolu atšķirībām šis faktors izskaidro viens pats. Rādītāji ir savstarpēji salīdzināmi.

Skolas lielums nav patstāvīgs faktors

Pēc ģimeņu sociālekonomiskā statusa kontroles tā efekts zūd pilnībā ($p = 0,19$).

Atrašanās vieta viena pati neizskaidro neko

Bet kopā ar pārējiem faktoriem tā parādās — un pretējā virzienā, nekā gaidīts.

Skolas tipa atšķirības rada skolēnu sastāvs, nevis pats tips

Kad modelī iekļauj izglītības programmu un ģimeņu sociālekonomisko statusu, atsevišķu skolu tipu atšķirības vairs nav statistiski nozīmīgas.

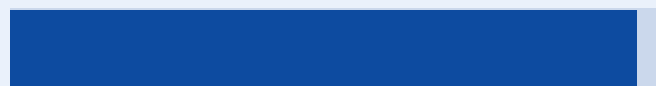
Ģimenes fons — divos līmeņos

Skolas vidējā sociālekonomiskā statusa koeficients ir gandrīz četras reizes lielāks nekā skolēna individuālā SES novirzes (atšķirība no skolas vidējā) koeficients.

Skolēna rezultātu vairāk nosaka tas, ar kādiem klasesbiedriem viņš kopā mācās, nekā viņa paša ģimenes SES šīs skolas ietvaros.

Koeficienta lielums

Skolas vidējais sociālekonomiskais statuss

+43,3 punkti

Skolēna SES atšķirība no skolas vidējā

+11,2 punkti

Ko no tā secināt

Skolu tipu atšķirības ir reālas un lielas. Bet tās veidojas no tā, kādus skolēnus un kādas programmas katra tipa skolas uzņem — nevis no skolas tipa kā tāda.

Tas nozīmē, ka skolu tipu pārkārtošana pati par sevi rezultātus nemainītu.

Lauku skolas strādā labāk, nekā liecina vienkāršs sadalījums

Skatot atrašanās vietu atsevišķi

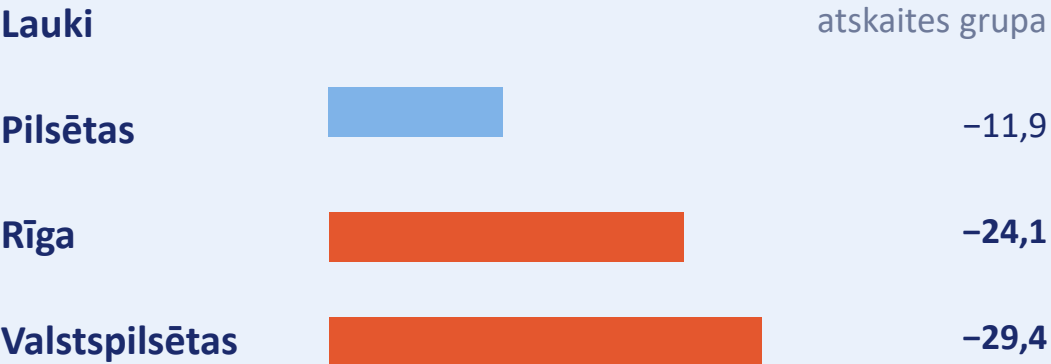
Atrašanās vieta viena pati neizskaidro praktiski neko — 0,2 % no starpskolu atšķirībām, statistiski neno­zīmīgi.

Kopā ar pārējiem faktoriem

Skolas atrašanās vieta kļūst nozīmīga, un sasniegumu izmaiņas ar pretēju zīmi: pie vienāda ģimeņu SES, vienāda skolas lieluma un vienādām programmām lauku skolu sasniegumi būtu augstāki nekā pilsētu skolās. Skatot skolas atrašanās vietu atsevišķi to noslēpj lauku skolu zemākais ģimeņu SES un mazāks skolēnu skaits skolā.

Sasniegumu atšķirība no lauku skolām, punktos

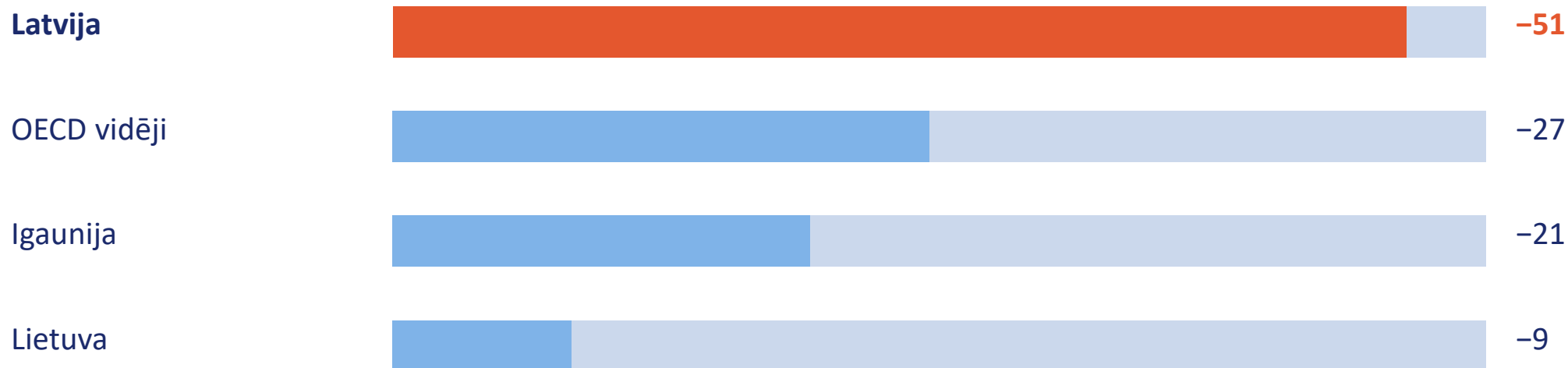
pie vienādiem pārējiem apstākļiem

Supresijas efekts: skatot skolas atrašanās vietu atsevišķi, to noslēpj lauku skolu zemākais ģimeņu SES un mazākais skolēnu skaits skolā.

Lasīšanā sasniegumu kritums ir divreiz lielāks nekā OECD vidēji

Izmaiņas lasīšanas rezultātos pēdējā desmitgadē, punktos PISA 2025 - 2015.

Dabaszinātnēs un matemātikā sasniegumu kritums ir mazāks

Dabaszinātnes -17, matemātika -23.

Lasīšanas sasniegumu kritums bija redzams jau sākumskolā

IEA PIRLS mēra 4. klases skolēnu lasītprasmi. Latvijas rezultāti starp diviem cikliem samazinājās par 30 punktiem — PIRLS 2021 dalībnieki 2025. gadā pabeidza 9. klasi

PIRLS 4. klase

558

2016. gads
11. vieta starp 50
valstīm

528

2021. gads
23. vieta starp 56
valstīm

–30 punkti divu ciklu laikā

Kāpēc tas ir svarīgi

PIRLS 2021 dalībnieki mācījās to pašu saturu, tajā pašā valodas pārejas periodā un ar to pašu attālināto mācību pieredzi.

Tas nozīmē, ka lasīšanas sasniegumu kritums nav parādība, kas rodas pamatskolas beigās. Tas ir izsekojams jau ceturtajā klasē — un PISA to fiksē piecus gadus vēlāk.

Jo vairāk teksta prasa uzdevums, jo lielāka sasniegumu starpība

*Atšķirība starp pamatizglītības un mazākumtautību pamatizglītības programmu skolēnu sasniegumiem, punktos.
Visi skolēni testu pildīja latviešu valodā.*

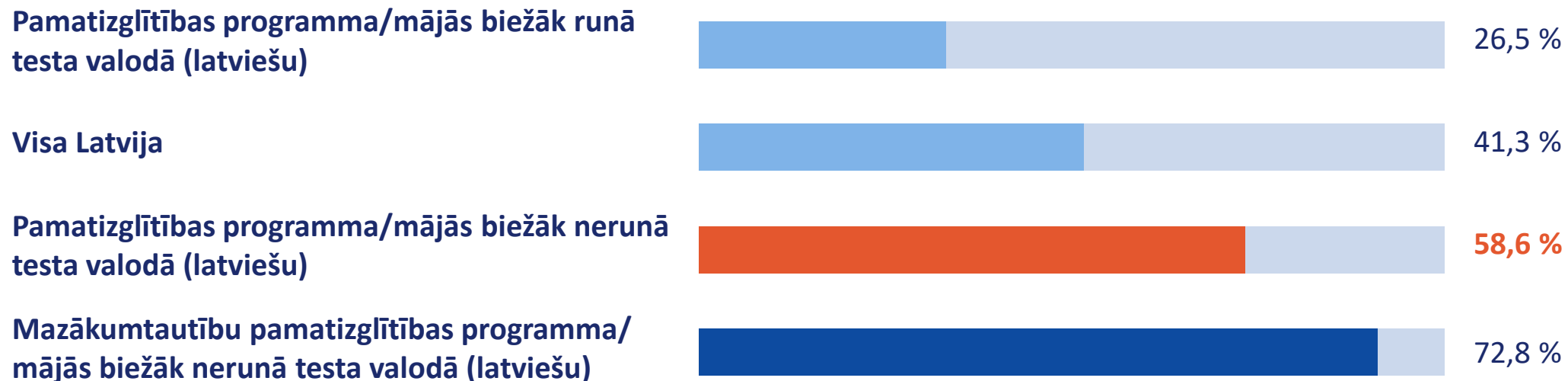

Sasniegumu atšķirība pastāv visās jomās un pieaug līdz ar teksta apjomu uzdevumos. Matemātikā sasniegumu atšķirība ir 58% no standartnovirzes — tā parādās arī tur, kur varam pieņemt, ka teksta slodze ir viszemākā. Lasīšanā sasniegumu atšķirība ir 96% no standartnovirzes, un lasītprasme šeit nav traucēklis mērījumā: tā ir gan pati par sevi izglītības rezultāts, gan priekšnoteikums visam pārējam.

PISA 2025 Latvija · svērtie vidējie · jomu skalas ir standartizētas atsevišķi, tāpēc punkti starp jomām nav tieši salīdzināmi; standartnovirzēs atšķirība ir no 0,58 matemātikā līdz 0,96 lasīšanā · ģimeņu sociālekonomiskā statusa korekcija atšķirību praktiski nemaina

Gandrīz trīs Latvijas skolēni no pieciem nesasniedz PISA lasīšanas kompetences pamatlīmeni

Skolēnu īpatsvars zem PISA 2. kompetences līmeņa lasīšanā — sliekšņa, no kura sākas spēja patstāvīgi strādāt ar tekstu.

Sasniegumu kritums nav vienmērīgs — tas galvenokārt notiek sasniegumu zemākajos līmeņos

Lasīšanas kompetences līmeņi, PISA 2025 · skolēnu īpatsvars

← 41,3 % zem 2. līmeņa

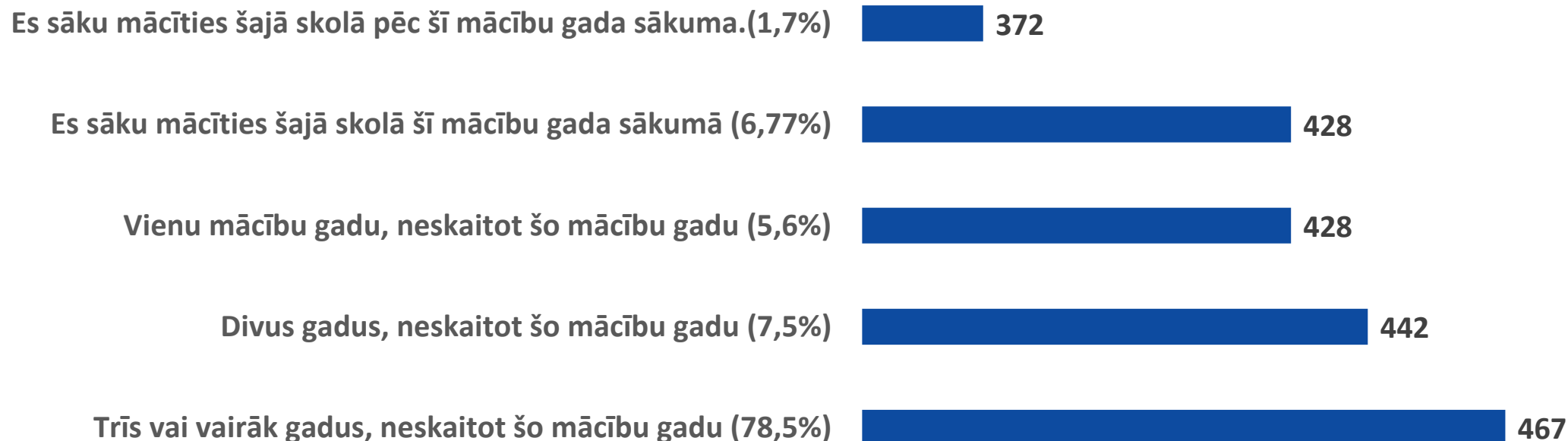
11,4 % 4. līmenī un augstāk →

Skolēnu īpatsvars zem 2. līmeņa	Lasīšana		Matemātika		Dabaszinātnes	
	2022	2025	2022	2025	2022	2025
	PISA 2022 → PISA 2025					
	23%	41 %	22%	33 %	17%	28 %

PISA 2025 Latvija · 2. kompetences līmeņa sliekšnis lasīšanā 407 punkti, matemātikā 420, dabaszinātnēs 410. Politikas ziņā nozīme ir tam, cik daudz skolēnu nerasniedz līmeni, no kura sākas spēja patstāvīgi strādāt ar tekstu - vidējais rādītājs to noslēpj.

Skolēnu sasniegumi dabaszinātnēs un skolas maiņa

Skolēnu sasniegumi dabaszinātnēs un mācību ilgums attiecīgajā PISA dalīb skolā. Iekļauti tikai skolēni, kuri mācās pamatizglītības posmā, izslēdzot valsts ģimnāziju skolēnus

Skolēnu sasniegumi dabaszinātnēs un skolas kavējumi bez attaisnojoša iemesla

Skolēns bez attaisnojoša iemesla nav apmeklējis dažas mācību stundas vai visu dienu pēdējo divu nedēļu laikā (35%)

Skolēns bez attaisnojoša iemesla nav kavējis dažas mācību stundas vai visu dienu pēdējo divu nedēļu laikā (65%)

Spēcīgākais faktors ir skolēna priekšstatī par dabaszinātņu pamatprincipiem:

Labu atbilžu pamatā ir daudzu dažādu eksperimentu secinājumi;

Eksperimentu veikšana ir svarīgs dabaszinātņu aspekts, jo tas palīdz skaidrot to, kā lietas darbojas;

Pirms pieņemt informāciju no viena avota, tā ir jāsalīdzina ar citu uzticamu avotu klāstu;

Ir jautājumi, uz kuriem zinātnieki nespēj atbildēt;

Jauni atklājumi var mainīt to, ko zinātnieki uzskata par patiesu

Sasniegumu izmaiņas punktos, ja rādītājs pieaug par vienu standartnovirzi (1 punkts). Visi faktori modelī vienlaikus.

Priekšstatī par dabaszinātņu pamatprincipiem

+29,2

Ģimenes sociālekonomiskais statuss

+17,2

Pārlicība par savām spējām dabaszinātnēs

+13,1

Interese un patika mācīties dabaszinātnēs

+6,6

Disciplīna stundās un skolotāja atbalsts

nav

Šis faktors ir spēcīgāks nekā ģimenes SES un runā par to, kā dabaszinātnes tiek mācītas, nevis par to, no kādas ģimenes skolēns nāk. Modelis izskaidro 23 % sasniegumu atšķirību.

Sasniegumi samazinās tikai tad, kad pāridarījumi kļūst regulāri

Ceturtdā daļa skolēnu ziņo par kādu pāridarījumu vismaz dažas reizes mēnesī.

Pāridarījumu biežums un sasniegumi

Vismaz viens no pieciem pāridarījumu gadījumiem pēdējos 12 mēnešos – sasniegumi dabaszinātnēs

Pāridarījuma biežums	Skolēnu skaits (%)	punkti	zem 2. līm.
Nekad vai gandrīz nekad	44 %	481	23,0 %
Dažas reizes gadā	31 %	481	21,9 %
Dažas reizes mēnesī vai biežāk	25 %	447	36,7 %

Pirmās divas grupas neatšķiras — nozīme ir tikai regularitātei. Pēc ģimenes SES kontroles starpība sarūk no 34 uz 26 punktiem.

Bloka sastāvdaļas atsevišķi

Sasniegumu izmaiņas (punkti) uz standartnovirzi, kontrolējot ģimenes SES

Pāridarījumu biežums		-9,6 noturīgs
Ģimenes atbalsts		+8,6 netiešs
Drošības sajūta		+4,8 vājš
Piederības sajūta		-1,0 nav

Pievienojot mācību motivācijas rādītājus, pāridarījumu saistība saglabājas (-8,3), ģimenes atbalsts sarūk līdz +2,9, bet drošības sajūta zaudē nozīmīgumu.

Labbūtības rādītāji ar sasniegumiem ir saistīti, bet mēreni. Viss bloks kopā pievieno 2,9 procentpunktus virs ģimenes SES, un lielākā daļa no tā ir regulārs pāridarījums.

Ko dati saka un ko tie nesaka

Dati saka

Sasniegumu atšķirības starp skolām ir lielas, un tās veido skolēnu un programmu sastāvs, nevis skolas tips, lielums vai atrašanās vieta.

Lasīšanas sasniegumu kritums ir lielākais no visām jomām, un tas ir izsekojams jau 5. klases sākumā.

Deviņus gadus mācoties latviešu valodu, 41% skolēnu nav nodrošinājuši valodas prasmi, kas vajadzīga turpmākajām mācībām.

Dati nesaka

Ka sasniegumu kritumu izraisīja reformas. PISA 2025 ir viens šķērsgrīzums; reformu, Covid-19 un starptautiskās tendences ietekmi tas neatdala.

Kāds ir cēlonis valodas prasmes trūkumam — metodika, valodas vide, skolu sastāvs vai kas cits.

Kā rezultāti mainīsies pēc reformu ieviešanas perioda beigām.

Latvijas skolēnu sasniegumi pārmaiņu laikā OECD PISA 2025 pirmie rezultāti

Rita Kiseļova

OECD PISA 2025 vadītāja Latvijā

LU IZPF Izglītības pētniecības institūts

2026. gada 8. septembris

Rīga, LU

Līdzfinansē
Eiropas Savienība

Izglītības un zinātnes
ministrija

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE